

УДК 811.111`25:336.1/5

Хавкіна О. М.

канд. філол. наук, доц. ЗНТУ

МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ БУРЛЕСКНИХ (ТРАВЕСТІЙНИХ) ПЕРЕКЛАДІВ (НА МАТЕРІАЛІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДІВ ПІСЕНЬ Ю. ЧАЙКИ)

Бурлеск (від італ. *burlesque* від *burla* – жарт) – вид комічної, пародійної поезії та драматургії, генетично пов’язаний із народною сміховою культурою, акцентований на свідомій невідповідності між змістом і формою. **Травестія** (від італ. *travestire* – перевдягати) – різновид жартівливої, бурлескної поезії, коли твір із серйозним чи героїчним змістом та відповідною формою переробляється, “перелицьовується” у твір комічного характеру з використанням панібратських, жаргонних зворотів. Бурлескні (травестійні) переклади, зокрема російсько-українські – особливий вид перекладів, що характеризуються українізацією (етнотериторіальною локалізацією), національним сміхотворенням, а також осучасненням описуваних подій. Прикладами таких перекладів в українському письменстві можуть слугувати травестійні «Гараськові пісні» (переспіви од Горация)

П. Гулака-Артемовського, переклад Є. Гребінки поеми «Полтава» О. Пушкіна та ін., проте найоригінальнішим та найяскравішим прикладом залишається «Енеїда» І. Котляревського.

Бурлескні переклади характеризуються наявністю в них певного набору мовних особливостей. Розглянемо детальніше деякі з них на прикладі російсько-українських перекладів Харківського автора Юрія Чайки).

Одним із прийомів, завдяки якому досягається комічність аналізованих перекладів, є так зване осучаснення, тобто використання у тексті перекладу назв реалій, незнайомих першим слухачам (читачам) тексту оригіналу, проте відомих аудиторії, що знайомиться вже з перекладом: *Сколько сердце валидолом не лечи/ все равно сплошные перебои. / Сколько головой о стенку не стучи - / не помогут лучшие врачи. – Ёж ты валидол по півкіла за раз – / Серцю все одно не допоможеш./ Бийся в стіну лобом: додаси прикрас – / Навіть **Кашипівський** скаже «пас».*

Найтиповішою ознакою бурлескних перекладів є українізація, тобто використання українських реалій у невідповідних обставинах, внаслідок чого створюється комічний ефект: *– Что же из этого следует? – Следует жить,/ шить **сарафаны** и легкие платья из ситца./ – Вы полагаете, все это будет носиться?/ – Я полагаю, что все это следует шить. – - **Що ж нам сердешним, робити?** - Чого там, живіть./ **Шийте спідниці з китайки**, як грошей в вас досить./ - Тю! Та **китайки** ніхто вже сто років не носить!/- **Вже як пошиє – де дінеться!** – буде носить! Ще один приклад: *Медленно минуты уплывают в даль,/ встречи с ними ты уже не жди. – Попливли хвилини, мов у **стен орда**,/ Більше не зустрінеш їх ніде.**

Яскравою ознакою бурлескних перекладів є їх насиченість розмовно-просторічною лексикою та вульгаризмами: *Что ж ты милая смотришь искоса,/ Низко голову наклоня?/ Трудно высказать и не высказать / Всё, что на сердце у меня. – Гей, чого ж ти, любя, **набичилась**,/ Низько хилиться голова?/ **Важко вичавить** і не **вичавить**/ **Із нутра** хоч які слова.*

Українські бурлескні переклади характеризуються також використанням у них зменшено-пестливої лексики: *Милая моя,/ Солнышко лесное,/ Где, в каких краях/ Встретишься со мною. – **Чічечко** моя,/ **Сонечко** соснове!/**Де, коли і як**/ Стрінемося знову?*

Ще однією мовною особливістю бурлескних перекладів є наявність у них алюзії. Так, у наступному прикладі (переклад було зроблено напередодні виборів в Україні) наявна алюзія на англійську лексему **bla-bla** (*верзти дурниці, нісенітниці*), через яку автор натякає на безпідставність обіцянок деяких кандидатів: *Скатертью, скатертью дальний путь стелется/ и упирается прямо в небосклон./ Каждому, каждому а лучшее верится./ катится, катится голубой вагон. – Шлях скатертиною стелеться довгою,/*

*В обрій упертися вабить перегон./ Всяк до покращення подумки човгає,/ **Бла-бла-блакитний** наш котиться вагон.*

Українські фразеологізми (або алюзія на них) також є виразною особливістю аналізованих перекладів. Наведемо кілька прикладів: *Мы в такие шапали дали/ Что не очень-то и дойдешь. – Ми в такій далині блудили, Де Сусанін **теля не пас**.* Ще один приклад: *Подкрадешься – она обманет/ И вот уже навсегда ушла/ И только небо тебя поманит/ Синим взмахом ее крыла. – Підкрадешся – а хитра птиця/ В небо – шурх, а ти дулю – хвать!/ *І тільки й радощів нам лишиється – / **В синю стелю** небес **плювать**.**

Отже, можемо дійти певних висновків. Дослідники приділяють недостатньо уваги сучасним бурлескно-травестійним перекладам. Проте вони заслуговують на глибокий та всебічний аналіз як особливий вид перекладів, що характеризуються цілою низкою мовних особливостей, серед яких осучаснення, використання назв українських реалій у незвичному мовному оточенні, розмовна лексика, вульгаризми, фразеологізми, а також алюзії.